

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Fakulta umění a architektury

Katedra Environmental Designu

Diplomová práce

Památník „starému“ Liberci

BcA. Markéta Maštrlová

Design prostředí

N8208 Design

Vedoucí práce: Mgr. A. Leona Matějková

Datum odevzdání práce: 16. 1. 2015

PROHLÁŠENÍ

Byla jsem seznámena s tím, že se na mou diplomovou práci plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo. Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL. Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše. Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

16.1.2015

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Mgr. A. Leoně Matějkové a Mgr. A. Jiřímu Jindřichovi za pomoc, cenné rady a připomínky, nejen během této práce, ale i po celou dobu mého studia. Děkuji také všem ostatním, kteří přispěli ke vzniku této práce.

ABSTRAKT V ČESKÉM JAZYCE

Diplomová práce nazvaná Památník „starému“ Liberci je utopický, koncepční návrh zásahů, které připomínají město Liberec před extrémním nárůstem obchodní plochy v jeho centru.

Zvolenou formu připomínky představuje památník, skládající se ze čtyř částí. Každá tato část je zásahem, který reaguje na tento současný neutěšený stav centra města. Výsledné zásahy přopmínají nedávnou historii a atmosféru míst, která byla necitlivě narušena. Cílem navrhovaného projektu je na tuto problematiku umělecky reagovat, a tím získat zájem širší veřejnosti o momentální stav věcí.

KLÍČOVÁ SLOVA

Liberec, památník, centrum města, obchodní plocha

ABSTRACT IN ENGLISH LANGUAGE

The thesis entitled The Memorial to "old" Liberec is an utopian, conceptual design of interventions, that resemble the city of Liberec before an extreme increasing of retail space in its heart.

The chosen form of comments is a monument, consisting of four parts. Each part is the intervention, which responds to this current dismal state of the city center. The resulting interferences resemble recent history and atmosphere of the places, which were insensitively disrupted. The goal of the proposed project is to artistically respond on this issue and to gain thereby an interest of the wider public in the current state of affairs.

KEY WORDS

Liberec, memorial, city center, retail space

OBSAH

ÚVOD.....	4
1. ČÁST	5
1.1 LIBEREC.....	5
1.2 VYBRANÁ HISTORIE MĚSTA OD JEHO ZALOŽENÍ DO ROKU 1989.....	5
1.3 LIBEREC PO ROCE 1989	8
2. ČÁST	10
2.1 KLÍČOVÝ PROBLÉM	10
2.2 NÁVRH PAMÁTNÍKU	12
2.2.1 ZAKRYTÉ HORSKÉ PANORAMA.....	14
2.2.2 PŘESUNUTÝ VÝZNAMNÝ STROM	20
2.2.3 MARNÁ ASANACE TEXTILNÍ TOVÁRNY	25
2.2.4 NEVYUŽITÁ STAVEBNÍ JÁMA.....	32
ZÁVĚR	38
CITACE	40
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ	42
SEZNAM ILUSTRACÍ	44
SEZNAM PŘÍLOH.....	46

ÚVOD

„Liberec v 60. a 70. letech, bez ohledu na společenskou situaci, hrál první housle v československé architektuře. To byla extraliga, to vám potvrdí každý, a dneska je to okresní přebor. A to město je s tím spokojeno. To je zvláštní.“ Miroslav Masák¹

Předkládaná diplomová práce s názvem Památník „starému“ Liberci se věnuje městu Liberec. Konkrétně se zaměřuje na transformaci jeho středu, která proběhla v posledních letech. Tato přeměna byla zapříčiněna především rychlým nárůstem obchodní plochy v tomto veřejném prostoru, kterému tím přinesla mnoho negativních důsledků.

Cílem diplomové práce je na neutěšený stav středu města upozornit a starý Liberec připomenout. Starým Libercem je myšleno město před extrémním nárůstem obchodní plochy v jeho centru. Zvolenou formou reakce je památník. Záměrem předkládaného návrhu památníku je připomenout dnes již zaniklou situaci v centru města a konfrontovat ji se současnou. Jde o koncepční, utopický návrh řešený z hlediska oboru Environmental designu.

Práce je strukturována do dvou hlavních částí. První část je rozdělena do tří kapitol. Nejdříve je představen Liberec obecně. Následuje popis vybrané historie města. V této kapitole, která je chronologicky řazená v odstavcích, jsou shrnuty pro projekt důležité momenty jednotlivých období, od založení osady až do roku 1989. Tuto část uzavírá období po roce 1989, které je pro projekt velice podstatné. Společenské změny se promítly i do oblastí, které zásadním způsobem ovlivnily vývoj města. Druhý úsek obsahuje dvě kapitoly. V první je nastíněn současný problém centra tohoto velkoměsta, který ovlivnil výběr tématu a stal se klíčovým pro další vývoj projektu.

V druhé kapitole je popsáno vyústění projektu, kterým je návrh památníku. Ten je složen ze čtyř částí, které jsou v kapitole podrobněji analyzovány. Tento úsek je završen představením výsledného řešení památníku.

Závěr pak celou práci rekapituluje.

1. ČÁST

1.1 LIBEREC

Liberec je dnes se zhruba 106 000 obyvateli statutárním městem. Rozkládá se na ploše zhruba 106 km², na severu Čech, v Liberecké kotlině Žitavské pánve mezi Ještědsko - kozákovským hřbetem a Jizerskými horami. Tato poloha dodává městu jeho typický horský ráz. Nejvyšším katastrálním bodem města je s výškou 1012 m. n. m. vrchol Ještěd se „stavbou století“- televizním vysílačem, hotelem a restaurací, který se stal jedním ze symbolů města. Městem protéká Lužická Nisa s několika přítoky, například Harcovským potokem, na němž leží Harcovská přehrada. Město má i několik přirozených vodních ploch.

1.2 VYBRANÁ HISTORIE MĚSTA OD JEHO ZALOŽENÍ DO ROKU 1989

V následující kapitole je představen vývoj Liberce od vzniku malé osady až po dnešní podobu statisícového statutárního města. V kapitole jsou obsažené informace, které byly výchozími můstky pro další postup práce.

Počátky vzniku malé osady, která se postupem času zformovala v město Liberec, se datují mezi 11. a 12. stoletím. Liberec je tedy relativně mladé město. Pozdnější osídlení bylo způsobeno nejspíše drsným podhorským podnebím a přítomnými vodními toky - Lužickou Nisou a Harcovským potokem, které zde způsobovaly časté záplavy.² Místo tak bylo původně pouze průchozím terénem na obchodní trase mezi Prahou a Zhořelcem. Kombinace obchodní cesty a geografických podmínek měla zásadní vliv na vznik původní osady. Kupci zde po překonání kopcovitého terénu Ještědského hřbetu a následném přebrození Harcovského potoka potřebovali odpočinek. K jejich zastavení také přispělo, že se cesta, v místech dnešního Benešova náměstí, větvila do dvou

směrů, na Žitavu a na Frýdlant, přes který dále pokračovala do Zhořelce. Z dochovaných záznamů vyplývá, že zde vznikly dva sousedící celky. Dolní osada - Habersdorf, rozprostírající se v údolí brodu přes Harcovský potok v místech dnešního terminálu MHD Fügnerova, a Horní osada - Reichenberg, situovaná na dnešním Benešově náměstí.¹ Tyto dva celky se později spojily v jeden.

Prvními mocnými majiteli území byl rod Biberštejnů. V té době měl Liberec charakter horské osady s dřevěnou zástavbou. Už tehdy bylo ústředním prostorem dnešní Benešovo náměstí se dvěma souběžnými komunikacemi - dnešní Pražskou a Moskevskou ulicí. Dalšími majiteli panství byl rod Redernů. Za jejich vlády, roku 1577, povýšil Rudolf II. Liberec na město. Přibylo několik kamenných staveb. V této době také vznikl soukenický cech, který položil základ budoucímu textilnímu průmyslu na území města.

Následující vlastník, Albrecht z Valdštejna, rozšířil území o Nové Město na dnešním Sokolovském náměstí. Byl to vojevůdce, který město změnil v „továrnu na sukno“. (zdroj) Liberečtí soukeníci v té době oblékali celou jeho armádu. Po zavraždění Albrechta z Valdštejna v Chebu r. 1634 převzali město Galasové. Toto období nebylo příliš příznivé. Město bylo zasaženo třicetiletou válkou, díky následné rekatolizaci muselo velké množství obyvatel z území odejít a roku 1680 město postihla morová epidemie. V tomto období bylo v okolí založeno mnoho nových vsí, které dnes tvoří součást Liberce.

Velký rozkvět znamenalo pro město 18. století. Rozvoj zaznamenal textilní průmysl. Z cechovní výroby se přešlo na manufakturní a první podnikatelé začali stavět své domy. Celkový počet obyvatel města se ztrojnásobil. Vznikly dvě nové čtvrti a přibylo několik reprezentativních budov.

Zásadní bylo pro Liberec století devatenácté. Roku 1818 přišel do města Johann Liebieg. Tento soukenický tovaryš zde později, v dnešní Jablonecké ulici, založil továrnu Johann Liebieg & Comp., díky které se Liberec v 19. století stal centrem textilního průmyslu celého Rakousko - Uherska. Početná rodina Liebiegů se zcela zásadním způsobem podepsala na tváři města. Roku 1850 Liberec získal status statutárního

města a ze správního hlediska, co do důležitosti, se zařadil hned za Prahu. V tomto století bylo přestavěno historické centrum. Přibyla radnice, divadlo, budova kavárny Pošta a mnoho dalších reprezentativních budov. Do města byla také zavedena železnice. Tato přestavba dodnes určuje architektonickou tvář města.

Prosperitu města utlumila až první světová válka. Také meziválečné období bylo pro město složité, vyostřují se vztahy mezi Čechy a Němci, kteří tvoří většinu obyvatel Liberce. Po roce 1938 připadlo město Třetí říši a české obyvatelstvo bylo vyhnáno do vnitrozemí. Po 2. světové válce nastal zásadní zlom. Sudetští Němci, kteří tvořili většinu obyvatel Liberce, se ocitli ve slepé uličce. Započal jejich odsun. Do roku 1948 opustilo Liberec okolo 98 000 německých obyvatel. „Jejich místo zaujali noví dosídlenci, čímž se vytvořila kulturní i sídelní diskontinuita.“ Násilně se přerušila návaznost na předchozí období.¹

Další zlom nastal po Vítězném únoru 1948, kdy převzala moc komunistická strana. Jedním z prvních opatření bylo znárodňování majetku. Veškerá stavební produkce byla od tohoto okamžiku v rukou státu. Tento krok měl veliký vliv na vývoj všech měst. Až na výjimky architektura tohoto období zaznamenala značný propad.¹ V 60. letech se v Liberci začalo s masivní stavbou sídlišť. Tato výstavba byla z velké části nízké úrovně, nenápaditá, šablonovitá a bez ohledu na konkrétní místo, což se negativně podepsalo na vzhledu města. S touto výstavbou nastoupil trend plošných demolí bez ohledu na hodnoty bourané architektury.¹ Ze solitérní výstavby této doby můžeme zmínit například vstupní pavilon do areálu Libereckých výstavních trhů, administrativní budovu spojů s telefonní ústřednou, Dům kultury, bývalý Státní výzkumný ústav textilní - dnešní sídlo Krajského úřadu Libereckého kraje atd.

Paralelně s touto výstavbou však v Liberci začal působit nezávislý atelier v SIAL založený roku 1968 Miroslavem Masákem a Karlem Hubáčkem. V Československu se v té době jednalo o naprostý unikát, který překročil mantinely tvorby východního bloku. Autoři zde kladli důraz na psychologický a sociologický aspekt architektury.¹ Mezi nejznámější stavby tohoto atelieru patří horský hotel a televizní vysílač Ještěd, stejnojmenné obchodní středisko na Soukenném náměstí, areál Libereckých výstavních

trhů. V oblasti obytné architektury můžeme uvést například obloukový dům v Sosnové ulici, známý jako „Wolkerák“, nebo terasové domy v ulici Na Čekané.

1.3 LIBEREC PO ROCE 1989

Po roce 1989 nastaly výrazné celospolečenské a politické změny, které se dotkly i města Liberce. Zásadní zlom zaznamenal liberecký průmysl. Textilní průmysl, jež provázel město od jeho počátků, neustál konkurenci zahraničí. Postupně ukončila činnost i slavná Textilana. Rozmach zde naopak prožilo odvětví automobilové. Tato výroba se z centra města přesunula na periferii, do tzv. průmyslových zón, které zde byly nově vybudovány.

Změny nastaly i v oblasti architektury. Velké státní projektové ústavy se rozpadly a architekti a stavaři začali zakládat své vlastní ateliery a kanceláře. Reakcí na jednotvárnost socialistického stavebnictví je individualismus.¹ V mnohém se opakuje situace z období po roce 1945. Pokračují demolice hodnotných architektonických celků, z nichž k nejvýraznějším patří asanace areálu bývlé Textilany. Nové objekty se staví hodně, kvalita novostaveb je však sporná, až na výjimky spíše pokulhává.¹ Naopak, velmi kladně hodnocenou stavbou posledních let, je budova Krajské vědecké knihovny v Rumjancevově ulici.¹

Samostatným příběhem tohoto období jsou rekonstrukce starých budov. V kontextu této práce stojí jistě za zmínku kapitola úprav starých továren. Liberec byl po celou svoji novodobou historii textilním městem se spoustou podniků, z nichž však po revoluci řada neustála tlak konkurence a ukončila svoji výrobu. Budovy těchto fabrik pak potkal zpravidla stejný scénář: chátrání – zbourání - nová stavba. Existuje několik výjimek budov, které byly místo zbourání adaptovány na novou situaci. Příkladem takovéto přestavby je komplex továrny Hedva n.p. (bývalá tkalcovna firmy Carl Neumann Sohne, Barmen – Reichenberg - Wien) v ulici Nitranská. Díky výhodné poloze, v blízkosti dálničního sjezdu, našel komplex nové majitele a bylo zde vybudováno zábavní centrum Babylon Liberec. Podobný osud čekal i barevnu Roberta Antona

Hoffmanna, v ulici Na Zápraží, z níž je dnes restaurant La Fabbrica, nebo bývalou továrnu na koberce Aubin, Protzen & Co. v Mrštíkově ulici, kde dnes najdeme obchodně administrativní centrum Werk.¹

2. ČÁST

2.1 KLÍČOVÝ PROBLÉM

„Výrazně negativním rysem architektury po roce 1989 je nástup recyklované a plytké architektury dravých developerských společností se zaměřením primárně na zisk. Ačkoli každý z developerů tvrdí, že „jeho“ projekt nabídne něco jiného, společným jmenovatelem všech je naddimenzovanost a neúcta k okolní zástavbě a charakteru místa.“¹

Tento nástup se nevyhnul ani Liberci, ba naopak. Rokem 1998 zde započala výstavba velkých nákupních center. Nákupní centrum je *“(…) soubor maloobchodních a jiných obchodních zařízení, který je plánován, postaven, vlastněn a řízen jako jeden celek, typicky s vlastní možností parkování. Nejčastější kombinací je nákupní galerie a kotevní nájemce (magnet) v podobě hypermarketu nebo většího supermarketu“³*

Tento „fenomén čistého konzumu“ je však umělým prostředím, bez vazeb na své okolí, stojící mimo místo i čas. Je zde zajištěn „komfort“ bez rozmarů počasí a střídání dne s nocí.² Funkční rozložení těchto komplexů je ve většině případů shodné. Okolo 90% této plochy zabírají obchody a služby, 7% kancelářské prostory, a pouze okolo 3% bydlení.²

Studie ukazují, že trvanlivost těchto struktur je zhruba 30 let. Mnozí autoři doporučují pracovat s těmito amorfními konglomeráty na bázi dočasnosti a provizoria. Představují fenomén, jež na jistou dobu obsadí bývalý brownfield a po uplynutí nějaké doby vytvoří podklad k jeho novému zapojení do městské struktury. To ukazují příklady některých západních měst. Tyto úspěšné příklady se však váží na jednu zásadní podmínku. Město nejedná o odprodeji objektu, ale nabízí pouze jeho dlouhodobý pronájem, aby neztratilo možnost ovlivnit urbanismus v dané lokalitě“²

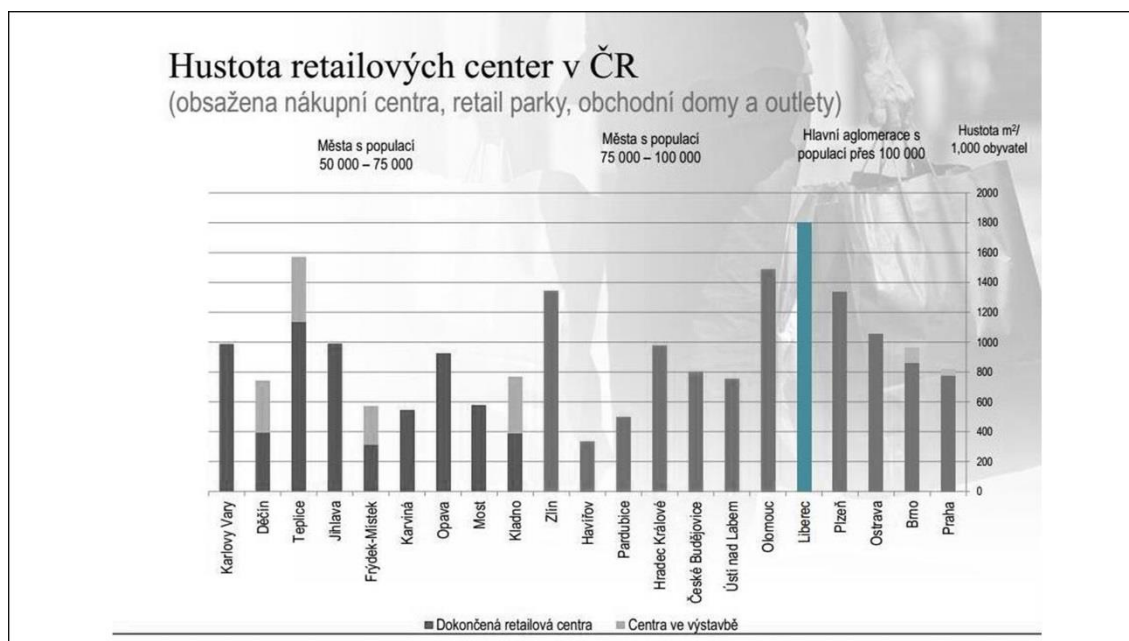
To však bohužel není příklad města Liberce. První dva komplexy - Obchodní centrum Nisa a Nákupní centrum Géčko - byly umístěné na periferii, v těsné blízkosti

dálnice. S rokem 2004 přišla další etapa výstavby, tentokrát přímo do centra města. Během šesti let vyrostly v těsné blízkosti historického středu tři nákupní „giganty“. Konkrétně Nákupní a zábavní centrum Plaza Liberec na Šaldově náměstí, Obchodní centrum Delta ve Fügnerově ulici a Obchodní a zábavní centrum Forum na Soukenném náměstí. Tyto stavby katapultovaly Liberec na pomyslném žebříčku v počtu čtverečních metrů obchodní plochy na obyvatele mezi českými městy z posledního místa na první.¹ Město dokonce v počtu čtverečních metrů obchodní plochy na obyvatele překonalo i evropské metropole jako Paříž, Mnichov či Londýn.⁴

Vedle již zmíněných postavených nákupních center jsou v srdci Liberce ještě dva pozemky, na kterých byl obdobný počín plánován. Jedná se o areál bývalé Textilany v Jablonecké ulici, kde mělo vyrůst Zábavní centrum Hollandia, a pozemek v ulici Na Perštýně, kde bylo plánováno Nákupní centrum Galerie. Tyto projekty se však neuskutečnily a pozemky dodnes zejí prázdnotou.

Mezi negativa, spojovaná s výstavbou obchodních domů v centru města, také patří: předimenzovanost staveb, což negativně působí na jejich okolí, zhoršení dopravní situace, usmrcování historického centra města...¹

Vzniklou Libereckou situaci komentuje Jaroslav Zeman ve své knize Liberec: *„Klientelismus městské samosprávy, tlak investorů, divoká neregulovaná výstavba a účelové změny územního plánu posléze přinesly trpké plody v podobě obřích nákupních hangárů v centru města. Smutným mementem tohoto přístupu jsou milionové jámy po nedokončených megalomanských projektech na Perštýně a v areálu bývalé Textilany, zvýrazňující už tak dezurbanizovaný ráz Liberce.“*¹

Obr. 1 Hustota retailových center v ČR

2.2 NÁVRH PAMÁTNÍKU

Z předchozí kapitoly vyplývá, že výrazný nárůst nákupní plochy v centru Liberce vedl k zásadní proměně tváře středu města. Developerská výstavba s sebou přinesla mnoho negativních dopadů, které ovlivnily jedinečné genius loci místa. Tato skutečnost byla impulzem k hlubšímu prozkoumání dané problematiky, z níž vychází návrh památníku. Ten reaguje na čtyři, dle jeho autora, nejpalčivější dopady na veřejný prostor:

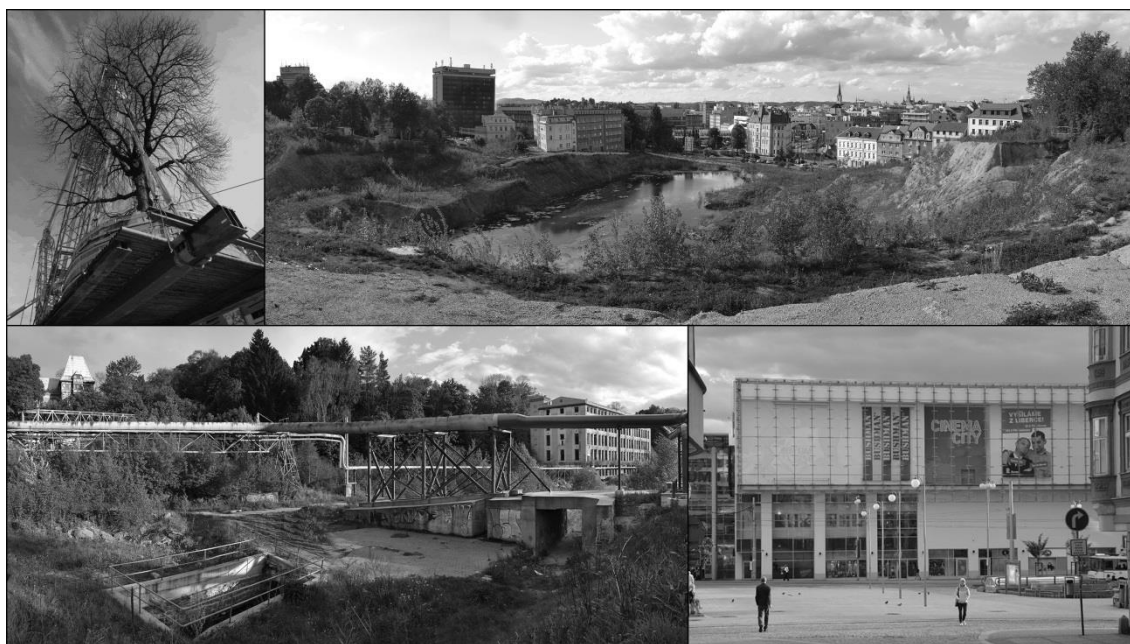
- Zakrytí horského panoramatu
- přesunutí významného stromu
- marnou asanaci textilní továrny
- nevyužitou stavební jámu.

Cílem je přitáhnout k problému pozornost široké veřejnosti a přivést ji k zamyšlení, zda byla tato řešení jedinými možnými, nebo jen výhodnějšími pro zainteresované osoby. Propojujícím vizuálním prvkem všech čtyř částí navrhovaného

památníku je červená barva. Tato barva je zvolená pro svoji spojitost s představami krve a nebezpečí, je symbolem akce a změny, přetváření a dobývání.⁵ Dopady jsou detailněji analyzovány a následné návrhy popsány v dalších odstavcích.

Obr. 2 Plán čtyř řešených dopadů

Obr. 3 Fotky čtyř řešených dopadů

2.2.1 ZAKRYTÉ HORSKÉ PANORAMA

Gigantická stavba Obchodního a zábavního centra Forum v roce 2010 definitivně nahradila unikátní budovu Obchodního střediska Ještěd v dolním centru města, na Soukenném náměstí. Na části plochy dnešního Obchodního centra Forum Liberec stála dříve dominanta Soukenného náměstí, Obchodní středisko Ještěd. Tato budova byla postavena v letech 1968 - 1979 podle návrhů architektů Karla Hubáčka a Miroslava Masáka.

Stavba respektovala své místo. Byl zachován výškový horizont s okolní zástavbou a byl brán ohled na cenné horské panorama obklopující město. Budova také zapadala do konceptu propojení městského prostoru od nádraží až k radnici a byla součástí plánované přestavby celého Dolního náměstí. Představovala ojedinělý příklad strukturalismu na našem území. Její obrys reagoval na původní uliční síť. Dům byl navržen jako tři samostatné obchodní jednotky. Ty tvořily shluk polygonálních těles, propojených průchody a terasami se společnou expedicí a sklady v suterénu. Netradiční bylo i řešení vnějšího pláště, z tmavohnědého ocelového plechu s atmofixovým povrchem a žlutými dlaždičkami.¹ Návrh budovy komentuje její autor, Miroslav Masák: „(...) Chtěli jsme stavbu organicky zařadit do rozháraného prostředí města.“¹

Svojí rozlohou, téměř 8000 m² prodejní plochy, patřilo OC Ještěd k jednomu z největších zařízení tohoto typu v tehdejší Československu. Budova se stala, společně s libereckou radnicí a horským hotelem Ještěd, jedním ze „symbolů“, se kterými byl Liberec nejčastěji spojován a kterými se prezentoval.⁶ Postupem času se vystřídali majitelé. V roce 1992 převzala objekt společnost K-mart a od roku 1996 patřil obchodní dům společnosti Tesco Stores ČR. S novými majiteli dům prošel mnohými přestavbami, převážně interiéru, které se snažily lépe přiblížit představám o moderním prodeji zboží. Tyto přestavby však řada znalců spíše kritizovala.¹

I přes protesty laické a odborné veřejnosti musela budova ustoupit výstavbě nového Obchodního centra Forum. Nepomohly ani opakované návrhy o zapsání stavby do Ústředního seznamu kulturních památek.¹ V první fázi byl postaven komplex v těsné

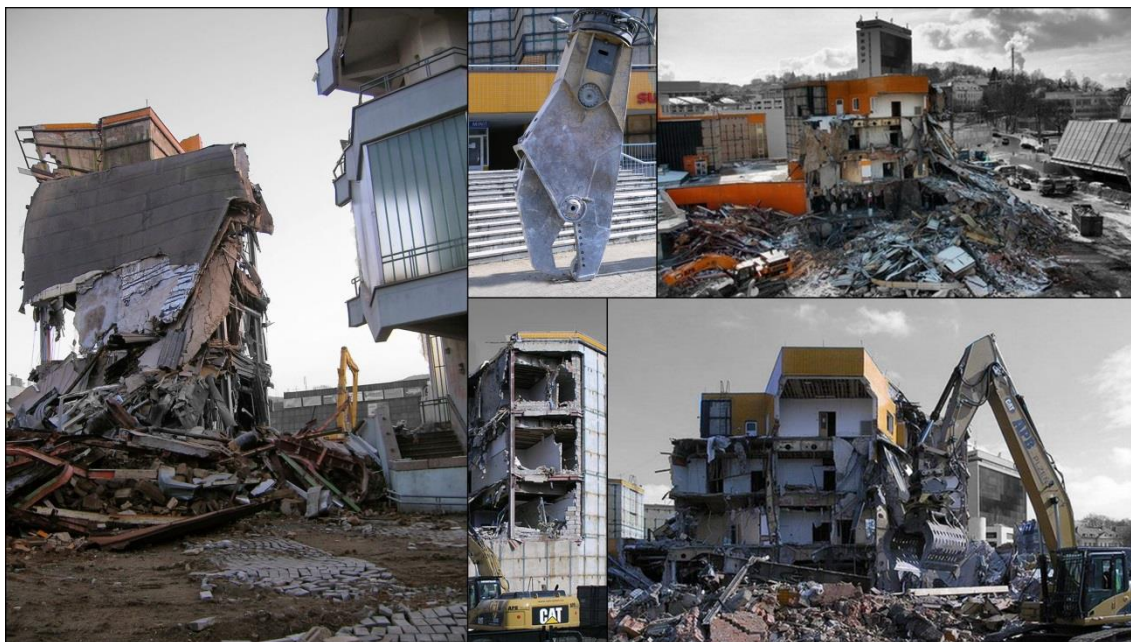
blízkosti Obchodního domu Ještěd, do kterého se po dostavění končí centrum přestěhovalo. Poté byla zahájena jeho demolice a následovalo dokončení komplexu Fora do dnešních rozměrů.

*"Zbourání obchodního centra byla pro Liberec jednoznačná kulturní ztráta a to zvláště s přihlédnutím k tomu, že architektonicky unikátní budovu Ještědu nahradila banální, ryze komerční stavba."*⁷ Hodnotí celou situaci v rozhovoru pro radio Wave historik umění Rostislav Švácha.

První část stavby Fora Liberec byla otevřena 26. února 2009. Druhá část, nahrazující Hubáčkovo obchodní středisko Ještěd, byla otevřena 23. září 2010. Obchodní centrum se na svých internetových stránkách chlubí sto dvaceti obchody na rozloze skoro 45 000 m² a 850 míst k parkování. Budova nabízí mimo jiné 2 800 m² plochy pro kanceláře a 14 bytů určených k pronájmu.⁸ Nová stavba radikálně změnila charakter celého dolního centra. Budova velikostí nereaguje na své okolí a rozměry narušila původní průhledy do okolí i typický výhled na Ještědsko - kozákovský hřeben.¹

Obr. 4 Obchodní dům Ještěd

Obr. 5 Demolice Obchodního domu Ještěd

Obr. 6 Pohled od Domu kultury na budovu Obchodního domu Ještěd

Obr. 7 Pohled od Domu kultury na budovu Obchodního centra Forum

Obr. 8 Pohled z Pražské ulice na budovu Obchodního domu Ještěd

Obr. 9 Pohled z Pražské ulice na Obchodní centrum Forum

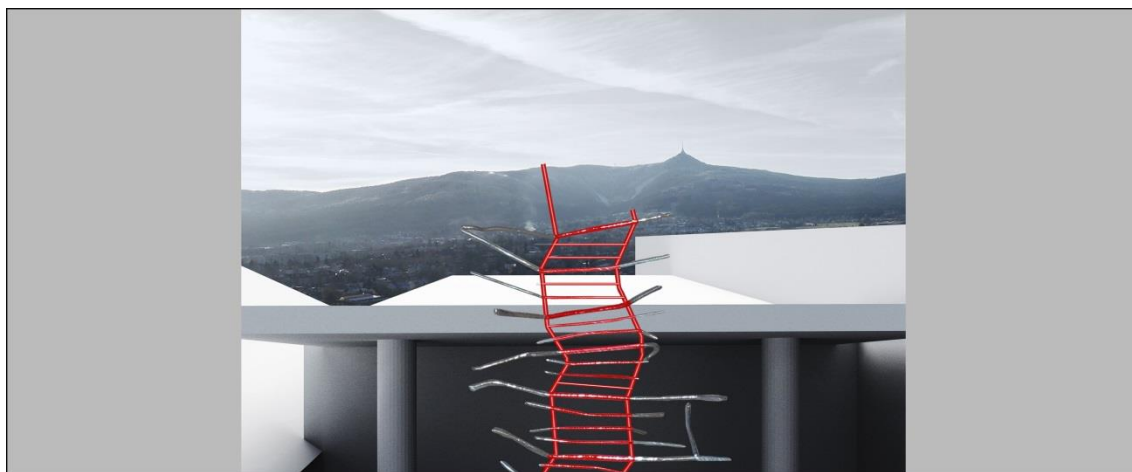
Na vzniklou situaci reaguje návrh vystavěním rozhledny. Navržený objekt je umístěn před jeden z bočních vchodů do této budovy. Ten nepřímě navazuje na

vyústění Pražské ulice, dříve jedné z hlavních obchodních tepen města, kterou budova připravila o většinu dřívější slávy.

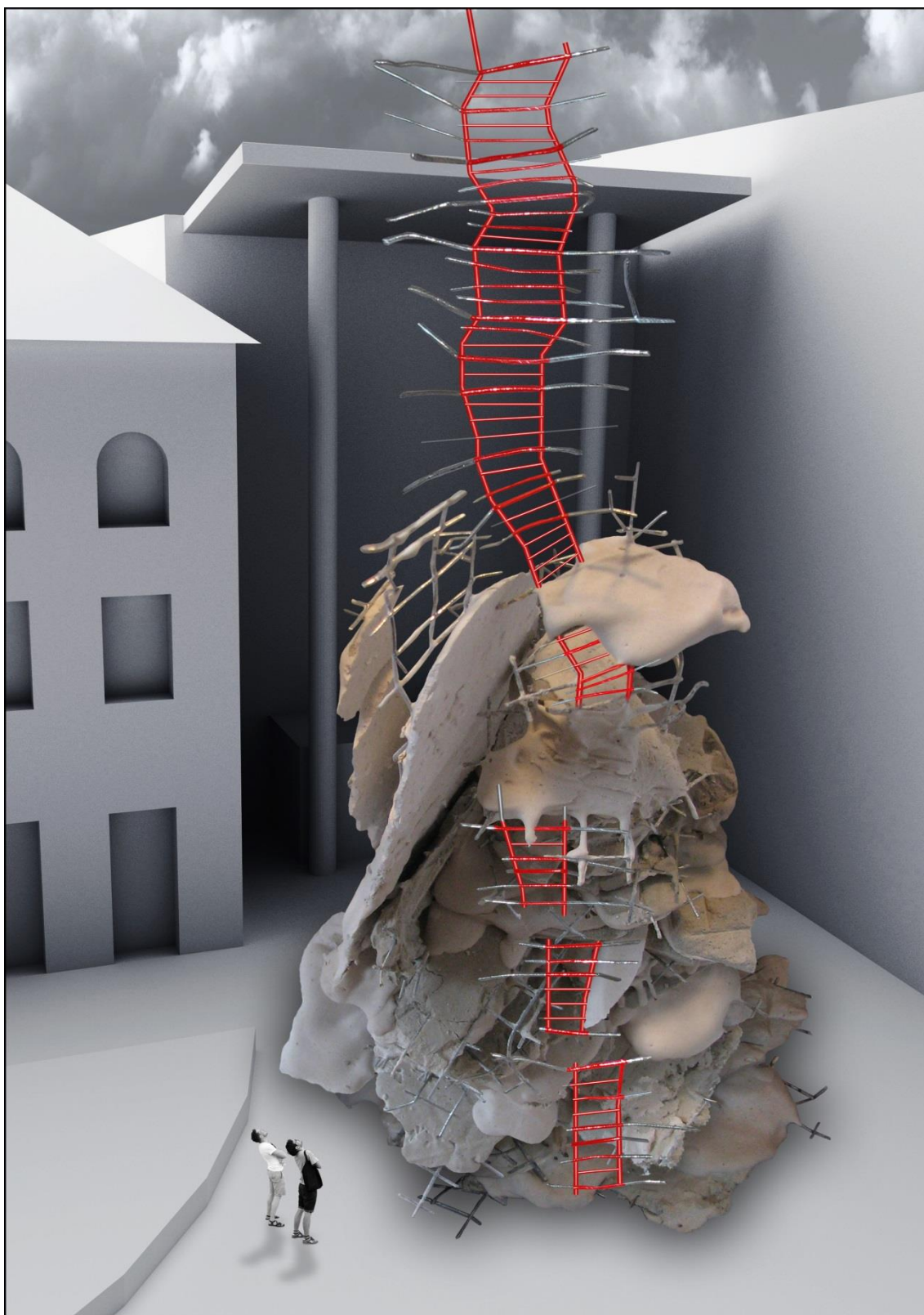
„Přemísťování veškeré komerce pod jednu střechu (...) způsobuje postupné umrtvování samotného srdce města, zejména náměstí E. Beneše a dvou hlavních tepen – ulic Pražské a Moskevské, která kdysi sloužila dokonce jako hlavní zemská obchodní spojnice našeho vnitrozemí s německou Lužicí. Polovina výloh zde dnes zeje prázdnotou, zdobí je jen obrovský nápis „K pronájmu“ s příslušným telefonním číslem. V nově pronajatých maloobchodních prostorech vznikají nonstop bary, herny, prodejny tabáku, vietnamské tržnice a směnárny.“⁹

Objekt je situován v místech, kde výška budovy graduje. Právě tato část budovy je hlavní překážkou ve výhledu na okolní horské panorama, tolik pro Liberec typické, a překrývá výhled na dominantu města, Ještěd. Pro výstavbu rozhledny je volen neobvyklý materiál - trosky bývalého Obchodního domu Ještěd. Ty jsou na sebe poskládány (spojeny betonem a svařeny) tak, aby se na výsledný objekt dalo vystoupat, a to po červeně vyznačené trase. Tak je možno dostat se do úrovně stropu budovy obchodního centra, který je zhruba ve výšce 20 metrů.

Tento materiál byl dle informací firmy APB z části rozdrcen na deponii v Českém Dubu a z části je uložen v Benátkách nad Jizerou. Použitý materiál má odkazovat na barbarsky zbořenou budovu.

Obr. 10 Vizualizace rozhledny, odkrytý pohled na Ještědsko - kozákovský hřeben

Obr. 11 Vizualizace rozhledny

2.2.2 PŘESUNUTÝ VÝZNAMNÝ STROM

Takzvaný „Liberecký jírovec“ je přibližně 150 let starý, 20 m vysoký jírovec maďal, registrovaný jako významný krajinný prvek.

Významným krajinným prvkem může být registrována „*ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny utvářející její typický vzhled nebo přispívající k udržení její stability.*“¹⁰ Strom roste nedaleko budovy krajského úřadu a Správy CHKO Jizerské hory, kam byl přesunut. Ze svého původního místa musel být odstraněn kvůli plánované výstavbě Obchodního centra Forum Liberec.

Po dlouhá léta, pravděpodobně od roku 1867, rostl strom ve dvoře objektu Kord, v centru dolního náměstí Liberce. Roku 1995 byl objekt odstraněn a strom se stal dominantním soliterem uprostřed prázdné plochy, která dále sloužila jako veřejné parkoviště.

Díky svému stáří, vzrůstu, ale hlavně neobvyklému umístění byl strom ještě téhož roku registrován jako významný krajinný prvek. Později lukrativní pozemek od města koupil nizozemský investor s úmyslem výstavby Obchodního centra Forum. Plán výstavby však se zachováním stromu nepočítal. Začala pře. Pro město bylo neakceptovatelné významný krajinný prvek pokácet, pro investora zase neakceptovatelné strom ponechat na svém místě. Nakonec byl městem vydán souhlas s jeho přemístěním o cca 350 m. Hodnota stromu byla vyčíslená na 1,3 milionu korun. Tuto částku musel investor složit jako kauci pro případ, že strom přesun nepřežije. Dále investor hradil veškeré náklady s přesunem spojené, které činily okolo 7 milionů Kč.

Celou akci mělo na starosti mnoho odborníků v čele s Ing. Jaroslavem Kolaříkem PhDr., ze společnosti SafeTrees s.r.o. Přípravné práce prováděla firma Baoab - péče o zeleň s.r.o., transportní konstrukci připravila společnost Zakládání staveb s.r.o. a samotný přesun pak realizovala společnost APB Plzeň. Přesun se začal plánovat v roce 2006, přípravy samotného přesazení započaly začátkem roku 2007. Stromu byla upravena koruna, okolo kořenů se vykopala starovací jáma, čímž se v okolí vytvořil manipulační prostor. Obedněním vznikl kořenový bal o rozměrech 8 x 8 x 2 m, pod který byla zasunuta transportní konstrukce. Na přečnávající část konstrukce byly

namontovány nosníky a strom byl následně podříznut. Samotný přesun 247 tunového nákladu probíhal vzduchem, pomocí jednoho z největších jeřábů v ČR. 350 metrů dlouhá trasa byla rozdělena na dvě fáze kvůli komunikaci, která trasu dělila a na které nesměl být přerušen provoz.

V cíli byl strom zasazen do předpřipravené jámy. Po přesazení došlo k jeho ukotvení, instalaci zavlažovacího zařízení, řezu koruny a úpravě okolí. Celá akce byla zakončena v březnu 2007. Následnou péčí a adaptací stromu dále v nemalé míře narušovaly stavební práce na OC Forum Liberec. Strom přesun přežil a dodnes roste u budovy krajského úřadu a Správy CHKO Jizerské hory. Tato akce sklídila vlny obdivu i kritiky laické i odborné veřejnosti. Mezi hlavní důvody kritiky patří fakt, že strom byl vyhlášen významným krajinným prvkem právě pro neobvyklé místo jeho růstu, a částka, kterou tato akce stála.¹¹

Obr. 12 Růst stromu v objektu Kord

Obr. 13 Růst stromu uprostřed prázdné plochy

Obr. 14 Nynější zástavba OC Forum

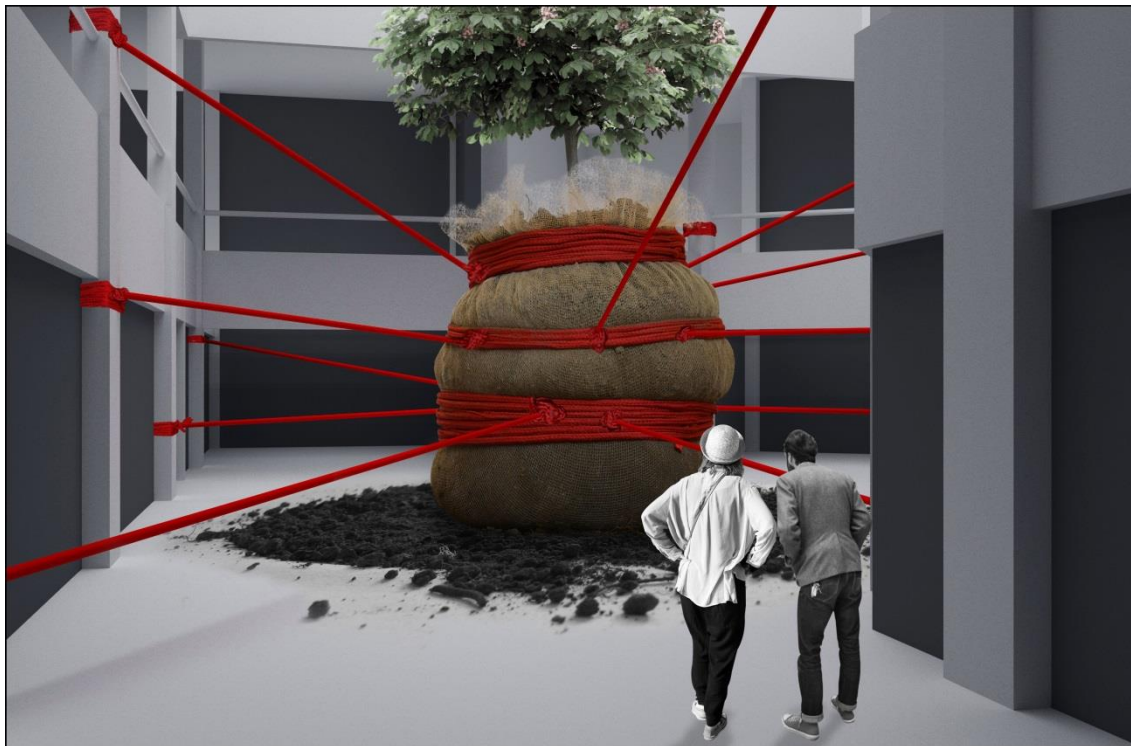

Obr. 15 Přesun stromu

Reakcí na absurdní přesun vzrostlého stromu je jeho „znovunavrácení“, namnožení a zasazení, na původní místo. Jelikož nově vzniklá budova se zachováním stromu nepočítala, je nutné provést i některé její úpravy. Z budovy je odstraněna skleněná stropní výplň a podlaha v místě růstu původního jírovce. Podlaha v tomto úseku je tvořena betonem a izolací, proto není problém s jejím odstraněním. Střídáním klimatických podmínek v budově se přiblížíme přirozenému prostředí stromu.

Tento cíp budovy je od zbytku oddělen vzduchovými uzávěry, aby nedošlo k narušení dalších částí budovy. Odstraněny jsou také dva eskalátory. Všemi místy budovy je i po tomto zásahu možné procházet, návštěvník musí pouze zvolit jinou trasu než dosud. Pro strom je připraven bal na substrát, který je ukotven pomocí lan do sloupů budovy. Strom bude díky balu růst ve své původní výšce, tzn. cca 5 metrů nad úrovní podlahy budovy. Bal je tvořen několika vrstvami. Použita je jemná nerezová síť a geotextilie z umělé hmoty s oky. Vegetační substrát uvnitř je ještě rozdělen do několika komor z netkané geotextílie, kterými mohou prorůst kořeny i pronikat voda. Plodem tohoto druhu jírovce je ostnatá, světle zelená tobolka s jedním až třemi ve vyzrálosti hnědými semeny - „kaštany“. Použijeme kaštan z původního stromu a necháme ho v balu vyklíčit. Klíčovitost kaštanů je velmi dobrá. V prvním roce může strom dosáhnou

výšky až jeden metr.

Obr. 16 Vizualizace balu, celkový pohled

Obr. 17 Vizualizace balu, uvázání lan

2.2.3 MARNÁ ASANACE TEXTILNÍ TOVÁRNY

V roce 2004 odstartovala demolice areálu bývalé Textilany v Jablonecké ulici. Město tak přišlo o významnou část svých industriálních struktur a připomínku továrny, jež stála u počátků prosperity města a měla velký vliv na jeho rozvoj. Na místě bývalé Textilany byla plánována výstavba Zábavního centra Hollandia, která však nikdy ani nezačala, a toto dříve významné místo dodnes zeje prázdnotou.

Textilní průmysl a Liberec jsou pojmy, které k sobě neodmyslitelně patří. Kořeny textilní výroby sahají k samotným počátkům založení obce. Tehdejší výroba však byla v porovnání s ostatními centry obchodu zanedbatelná. Koncem 16. století zde vznikl plátenický cech a do Liberce se začala soustřeďovat výroba z okolí. Větší rozvoj textilního průmyslu v Liberci se datuje k polovině 18. století. Z cechovní výroby se přešlo na manufakturní, později na tovární.

„Zlatým věkem“ se pak nazývá století devatenácté. To bylo již plně ve znamení továren, komínů a modře zbarvené Nisy. Tehdy přišel do města za prací mladý soukenický tovaryš Johann Liebieg, který se později stal nejvýznamnějším textilním průmyslníkem nejen v Liberci, ale i v celé zemi. Liebieg se vyučil v rodném Broumově soukeníkem. Poté se vydal na cesty po Rakousku a Čechách, až dorazil do Liberce. Zde našel práci u zdejších soukenických mistrů, nejdříve u Franze Plischkeho, pak u mistra Laubnera. Později Liebieg vystřídal několik zaměstnání. Živil se jako podomní obchodník s galanterií, pro velký zájem po čase otevřel kamenný obchod s textilním zbožím. Přivydělával si i pašováním nedostatkového zboží z ciziny. V podnikatelských aktivitách mu pomáhali jeho sourozenci Franz a Pavlína. Nějaký čas strávili bratři průzkumem textilního průmyslu v Anglii. Po návratu založili malou soukenickou firmu „Gebrüder Liebieg“ a začali vyrábět různé druhy látek, přivedené teprve nedávno na anglický trh. Sklízeli obrovský úspěch a již o dva roky později koupili opuštěné prostory továrny od Karla Ballabena v dnešní Jablonecké ulici. O látky s anglickým vzorem byl veliký zájem, zboží se vyváželo téměř do celé habsburské monarchie a továrna se úspěšně rozvíjela. Roku 1833 Franz z firmy vystoupil, podnik tak zůstal jen na Johannovi. Ten založil

společnost Johann Liebig & Comp., která pak svého času zaměstnávala několik tisíc lidí a byla největší továrnou svého druhu v celém Rakousko - Uhersku. Továrna prosperovala a areál v Jablonecké ulici, který zpočátku tvořily pouze dva objekty, se rozšiřoval o nové budovy i vybavení. Vedle továrních staveb přibývaly sklady, kanceláře, a dokonce zde byla vybudována i první plynárna v monarchii, která továrnu osvětlovala.

Johann Liebig své výrobní impérium postupně rozšířil i do jiných měst, později firma expandovala také do zahraničí. Pobočky otevřela např. v Maďarsku, Rumunsku a Rakousku. Největší však zůstala liberecká centrála, jejíž areál měl rozlohu přes 10 hektarů, přičemž zhruba z dvou třetin se jednalo o zastavěnou plochu. Podnik se v rodině Liebigů předával z generace na generaci až do znárodnění roku 1945.

Po Johannově smrti se vedení podniku ujali synové Theodor a Heinrich. Dalším v řadě byl Theodor ml., poté společnost zdědil jeho syn Johann Wolfgang. Aktivita celého rodu Liebigů nezasahovaly pouze do textilního průmyslu, byli to úspěšní podnikatelé napříč mnoha obory.

Vliv textilního průmyslu 19. století na město Liberec je dobře patrný i z úryvku fejetonu Liberec od Jana Nerudy, který byl otištěn 8. října roku 1865 v Národních listech.

„ (...) Lidé tu vypadají jako marinovaní ouhoři, místo domů jsou zde jen barvírny, Kamenice má v řečišti svém místo vody rozpuštěnou šmolku, člověka to mrzí, že alespoň nebe není zde zelené nebo červené, aby přece nějaká byla změna! Modro a nic jiného než modro, sukno a nic jiného než sukno! V zahradách rostou rámce na rozvěšení sukna, lidé shýbají se pod soukennými balíky až k zemi, buď mluví místo myšlení samou bavlnu, ano i umění je zde soukenické, divadlo patří soukeníkům a jediný nápis na něm svědčí, že je mimo chrám umění také ještě „ Tuchknappenherberge“. Člověk má na své duši sukna pro několik zim dost, když vyjde zase z Liberce, této „ zweite Landeshauptstadt, erste deutsche Stadt Böhmens“¹²

Pokles produkce zaznamenala firma během první světové války. Se zakázkami, jakožto největší výrobce textilu v monarchii, starosti neměla. Zajistila si odběr zboží například od rakousko - uherské armády. Větší problém představovali zaměstnanci, z

nichž řada odešla do války. Továrna se je proto snažila udržet a získat lidi mnoha způsoby. Jedním z prostředků byla nabídka ubytování za výhodných podmínek. Žádný továrník v okolí nepostavil pro své zaměstnance tolik bytů jako právě Liebiegové.

S výstavbou dělnických domů začal už Johann. Později se okolí továrny rozšiřovalo o další obytné objekty. Před první světovou válkou začala výstavba celé kolonie dělnických bytů. Ta se rozrůstala až do druhé světové války.

Továrna společně s byty a domy továrníků v okolí fabriky tvořila „samostatnou městskou čtvrť“, dodnes nazývanou Liebiegovo městečko. Zaměstnanci zde měli k dispozici kromě domů a bytů i lékaře, koloniál, prádelnu, mandl, vzdělávací zařízení pro své děti a kostel. Firma ustála obě světové války. Roku 1945 byl však veškerý majetek této rodiny znárodněn. Továrna i okolní závody byly sloučeny v jeden národní podnik - České vlnářské závody, o několik let později přejmenovaný na Textilanu. Firma prošla několika reorganizacemi, ale i v tomto období patřila mezi největšího výrobce vlněných textilií u nás. Vrchol pak představovala 70. léta, kdy se vyváželo zboží do téměř 30 zemí světa.

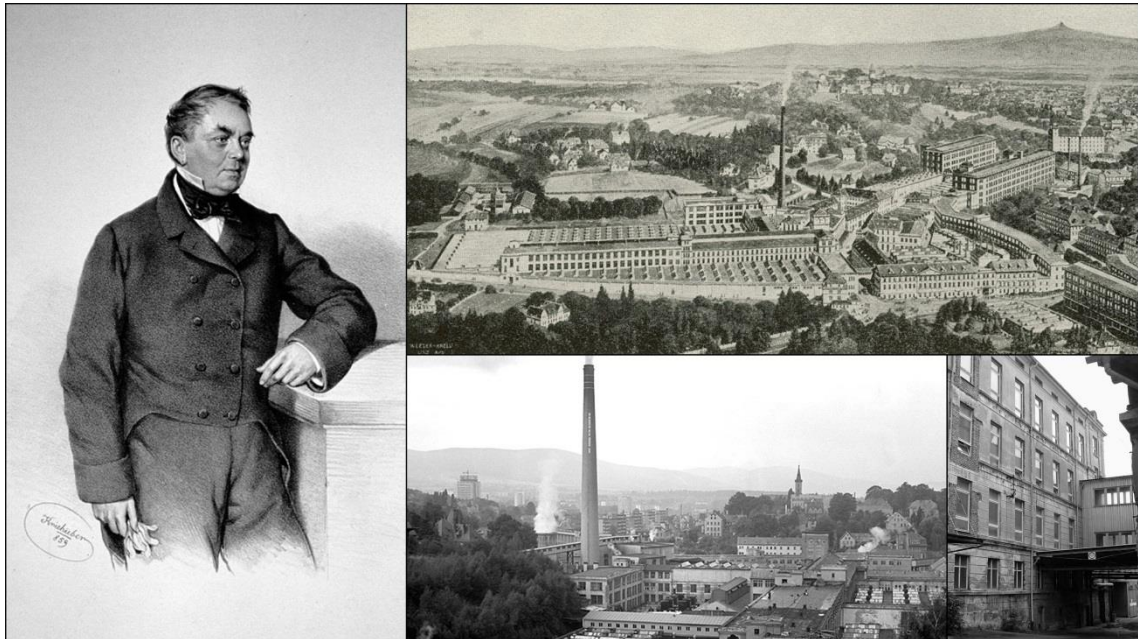
Zásadní úpadek a předzvěst konce pro továrnu znamenal společenský převrat v roce 1989. Hlavním důvodem byl pokles zahraničních objednávek pro neschopnost vyrovnat se s levnou konkurencí. Definitivně byla výroba zastavena roku 2001.¹³ „Téměř dvě století byla výroba tkanin na Harcovském potoce legendou“¹⁴

Výrobní areály poté v dražbě získala nizozemská společnost Hollandia, později připadl pozemek její dceřinné společnosti Liberec Real Estate. Na pozemku mělo vyrůst pětipodlažní Zábavní a nákupní centrum Hollandia. Dle investora mělo jít o komplex se 70 000 m² prodejní plochy, parkovištěm pro 1500 automobilů, multikinem, restauracemi, prostory pro sportovní a společenské vyžití a věží s byty. Projekt počítal i s přesunem tramvajové tratě.¹⁵

Během roku 2004 tedy proběhla demolice továrního komplexu, zakončená 5. března 2005 odstřelem komínu. Jediná budova, která zůstala ponechána je tzv. budova Modrého bodu. Architektonicky se jedná o nejvýznamnější budovu z celého areálu, železobetonový monoblok postavený v geometrické secesi od architektů Maxe Kühna a

Heinricha Fanty.

Výstavba centra se však neuskutečnila a pozemek dodnes zeje prázdnotou. V roce 2011 proběhla pouze rekonstrukce tramvajové linky Liberec - Jablonec nad Nisou, která od té doby opuštěný areál diagonálně protíná.

Obr. 18 Johann Liebieg & Comp, Textilana

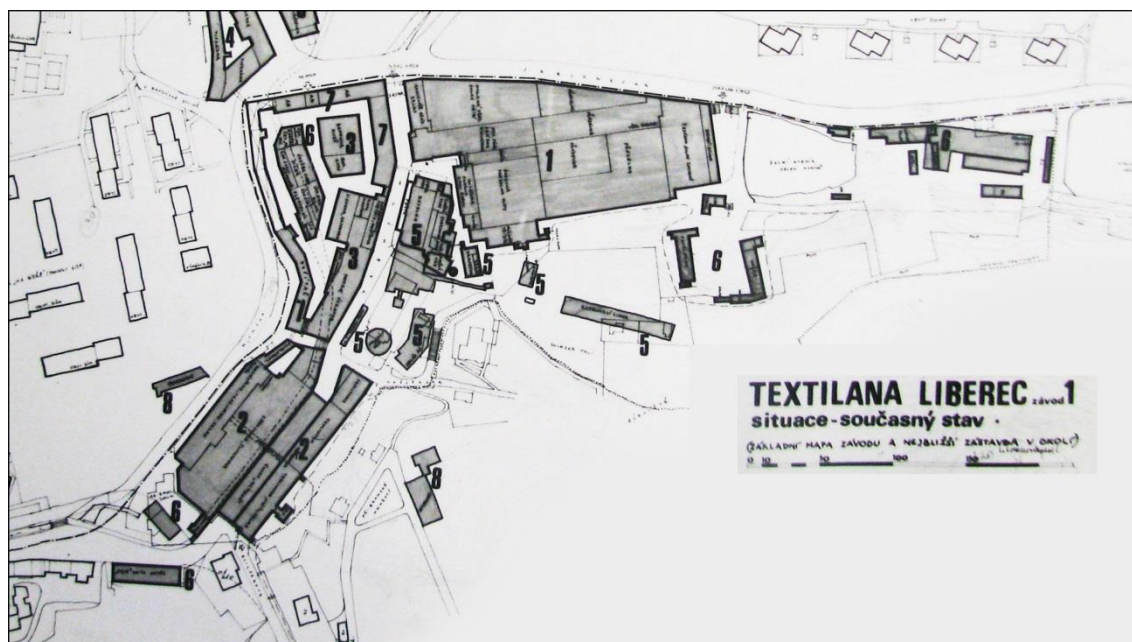

Obr. 19 Areál dnes

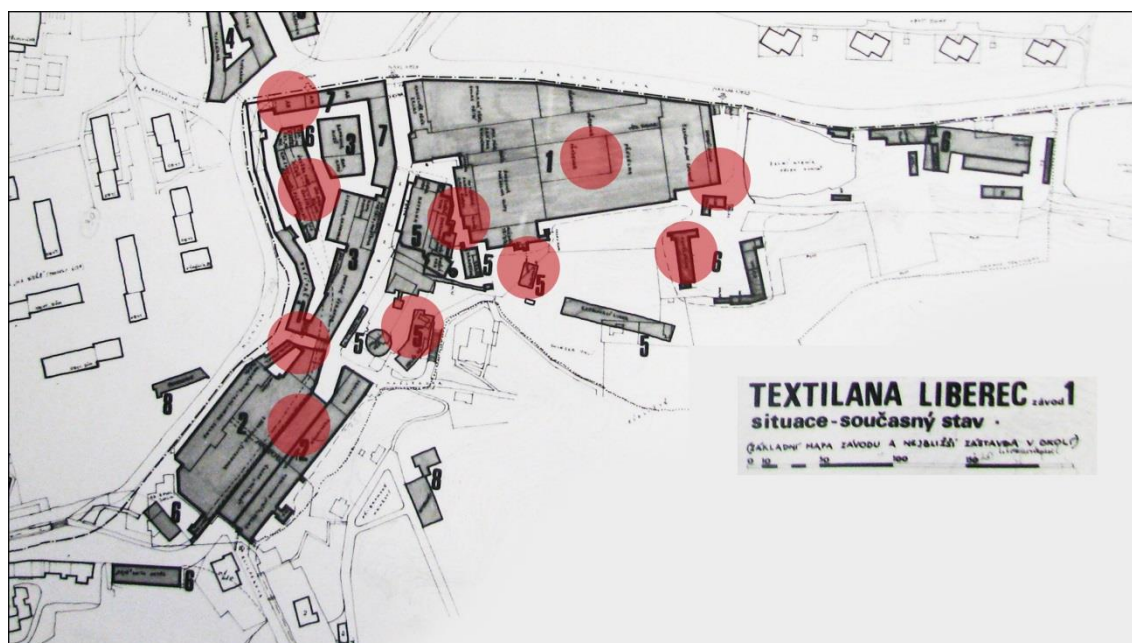
Navrhované řešení reaguje na barbarské zbourání areálu, který se zasloužil o tak výrazný rozvoj města. Zásah by měl výtvarně propojit aktuální ostudný stav se slavnou minulostí.

Ve Státním okresním archivu Liberec byl získán plán zástavby textilky. Na místě bývalé továrny proběhlo detailní zmapování současné situace a do plánu byly vyznačeny oblasti s pozůstatky slavné továrny. Tímto propojením vznikl podklad pro vytvoření tvarově zajímavých obrazců. Ty jsou v návrhu přeneseny přímo do asanovaného prostoru.

Materiálem vhodným pro vytvoření obrazců je antuka. Ta byla zvolena jednak díky své barvě, jednak díky výhodným vlastnostem (odolává povětrnostním vlivům). Obrazce respektují aktuální morfologii areálu, ne však například porosty. Obrazce jsou nejlépe viditelné ze vzduchu, z vyvýšené okolní zástavby, z budovy Modrého bodu, částečně pak z projíždějící tramvaje, jejíž trať areál v současné době protíná. Inspirací pro tento „land art“ se stal vápencový obrazec Chalk horse.

Obr. 20 Plán zástavby bývalé textilní továrny

Obr. 21 Vyznačení pozůstatků továrny do původního plánu

Obr. 22 Vizualizace, obrazce v asanovaném prostoru, celkový pohled

Obr. 23 Vizualizace, obrazce v asanovaném prostoru, detail

2.2.4 NEVYUŽITÁ STAVEBNÍ JÁMA

"(...)starý Perštýn nad Anenským dvorem, to staleté lidské sídlo, zmizel ze světa, zůstaly jen dávné fotografie. Tam, kde se do svahu Šibeničního vrchu kdysi vinuly strmé úzké uličky a stály desítky dřevěných domů, zeje dnes do boku kopce obrovská jáma, kterou do něj před několika roky zbytečně a marně vyžraly stroje cizí nenasytné podnikatelské firmy. Bezpochyby se svolením městských úředníků, buď líných, lhostejných a neschopných, nebo chtivých a úplatných, těžko říci, co je horší a ostudnější. Jáma je strmá a hluboká, holá a gigantická, na dně naplněná vodou a nikdo neví, co s ní.¹⁶

Takto obrovskou dírou znetvořené dolní centrum Liberce popisuje v ročence Jizersko - ještědského horského spolku z roku 2010 liberecký spisovatel Miroslav Nevrlý. Zmíněná „jáma“ se nachází na posledním, nejzápadnějším vrcholku Prosečského hřebetu, mezi údolími Lužické Nisy a Harcovského potoka. Tento kopec se v průběhu let stal, díky své zajímavé historii a výstavbě, jednou z nejsvráznějších čtvrtí v Liberci. Dnes lokalitu známe pod názvem Perštýn.¹⁶

Následující text je rozdělen do dvou částí. První část shrnuje historii celého nejzápadnějšího vrcholku Prosečského hřebetu, část druhá se pak věnuje pouze lokalitě dnešní jámy.

2.2.4.1 NEJZÁPADNĚJŠÍ VRCHOLEK PROSEČSKÉHO HŘBETU

Tato oblast byla zásadní pro samotný vznik města. Právě tudy až do 19. století procházela zemská stezka z Prahy do Zhořelce. Stezka stoupala z obce Rochlice do kopce po jižní straně Prosečského hřebene. Z hřebene pak po severní straně strmě klesala do Liberce okolo jámy až k údolí Harcovského potoka, kde byl vybudován brod. V průběhu několik set let dlouhé a zajímavé historie tato hora získala více názvů. Horu tří jmen můžeme znát jako Šibeniční, Monstranční, anebo Hrnčířský vrch. Šibeniční vrch se kopci říká podle popraviště, které zde stálo na trase kupecké stezky,

údajně pro „výstrahu přicházejícím“. Tam, kde se dnes protíná ulice Na Perštýně s ulicí Poutnická, stála šibenice, popravčí špalek a kolo na lámání zločinců. Poslední poprava se zde uskutečnila roku 1612 a poté byla šibenice přemístěna jinam.

Název Monstranční vrch „hora“ získala po události z 16. října roku 1730. V noci se do místního arciděkanského kostela sv. Antonína vloupal zloděj, který odcizil monstranci, tři kalichy, nádobu na hostie, dva svícny s podnosy, kříž z drahokamy, kněžský ornát a další věci, které nebyly zjištěny. I přes rozsáhlé pátrání nebyl pachatel nikdy dopaden. Třetí pojmenování, Hrnčířský vrch, je podle zdejší rozvětvené rodiny hrnčíře Morcheho.

V průběhu 18. století se celá oblast začala zastavovat. Čtvrť se stala naprosto soběstačnou. Obyvatelé mnoho věcí sami vyráběli, fungovaly zde malé obchody i košer kuchyně. V 18. a 19. století zde také žilo mnoho tkalců a barvířů látek. V 19. století na nejzápadnějším vrcholku Prosečského hřbetu vzniklo hned několik dobročinných zařízení. Na severním svahu Šibeničního vrchu byla zřízena dětská opatrovna, jesle pro kojence a sirotčinec. Až do roku 2010 v něm na adrese U Sirotčince 407/10 fungoval dětský domov. Na opačném, jižním svahu, vznikl také dětský domov. Dnes je zde, v ulici U Opatrovny 444/3, Dětský diagnostický ústav. O chudé osiřelé děti se v těchto místech staraly i tři generace průmyslníků Liebigů, kteří založili v Liberci textilní továrnu, a to právě na severovýchodním úpatí tohoto vrchu.

Za zmínku v této lokalitě také stojí jeden z nejstarších domů Liberce z roku 1831 zvaný Střelnice a liberecké krematorium, které bylo postavené o dva roky dříve, než stát povolil zpopelnění žehem.

2.2.4.2 LOKALITA DNEŠNÍ STAVEBNÍ JÁMY

První dům se zde objevil r. 1713. V průběhu 18. století domy přibývaly. Vzniklou zástavbou procházelo několik ulic. Jako hlavní sloužila dnešní ulice Na Perštýně.

Ve svahu západně od ní vznikla síť menších uliček. Mezi malými dřevěnými domy se vinuly ulice Fialková, Písečná, Kamenná čili Žulová, Poutnická a Hrnčířská. V průběhu

19. století se zde začaly stavět i domy kamenné.

Od 2. poloviny 20. století probíhala v Liberci komplexní bytová zástavba. Ta zahrnovala výstavbu sídliště Bída 1, Bída 2 a Perštýn. V rámci výstavby sídliště Bída 1 proběhla plošná asanace rozvolněné malebné klasicistní zástavby ulice Na Bídě, kde byly roku 1964 postaveny věžové domy od Jaroslava Vacka. V 80. letech byla plošně asanována i zástavba na Perštýně spolu s plochou pro sídliště Bída 2. Sídlíště Bída 2 se do revoluce stihlo dokončit, prostor Perštýna už nikoli.

Po roce 1989 připadl tento pozemek státu. Později si ho vystřídalo několik majitelů, dnes je vlastníkem firma ECE. Původním záměrem této firmy, bylo vybudovat zde nákupní centrum Galerie. Díky průtahům při udělování všech povolení však firma přišla o náskok před konkurenčními projekty obchodních center ve středu Liberce. Projekt tak musel být pozastaven a celou akci dodnes připomíná pouze stavební jáma.¹⁷

Obr. 24 Bývalá zástavba lokality dnešní jámy

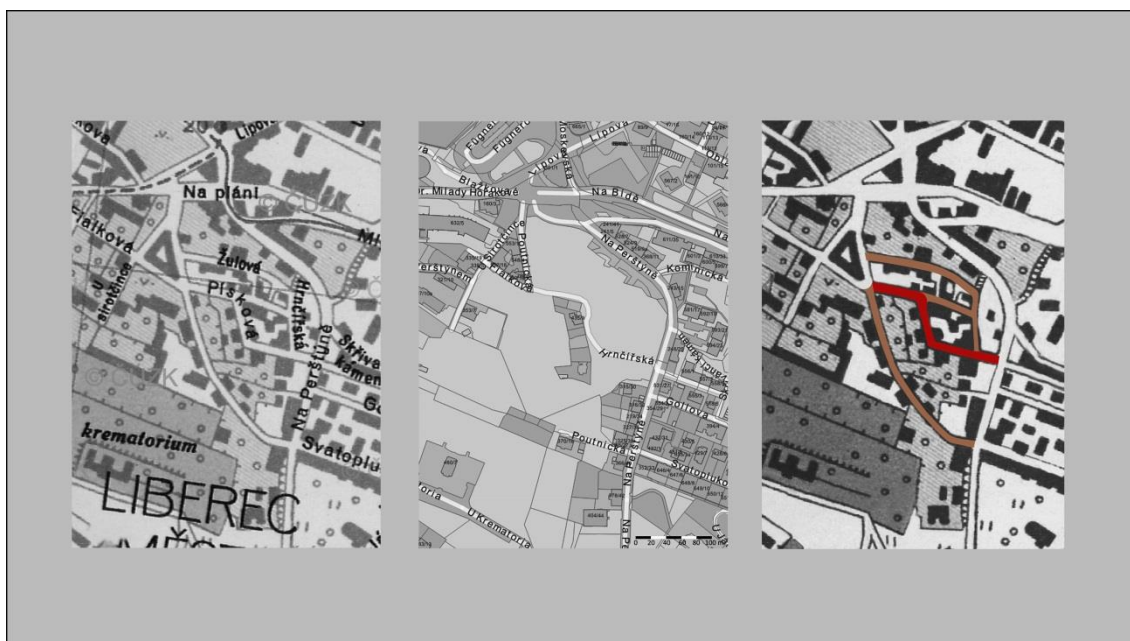
Obr. 25 Návrh plánovaného nákupního centra Galerie Liberec

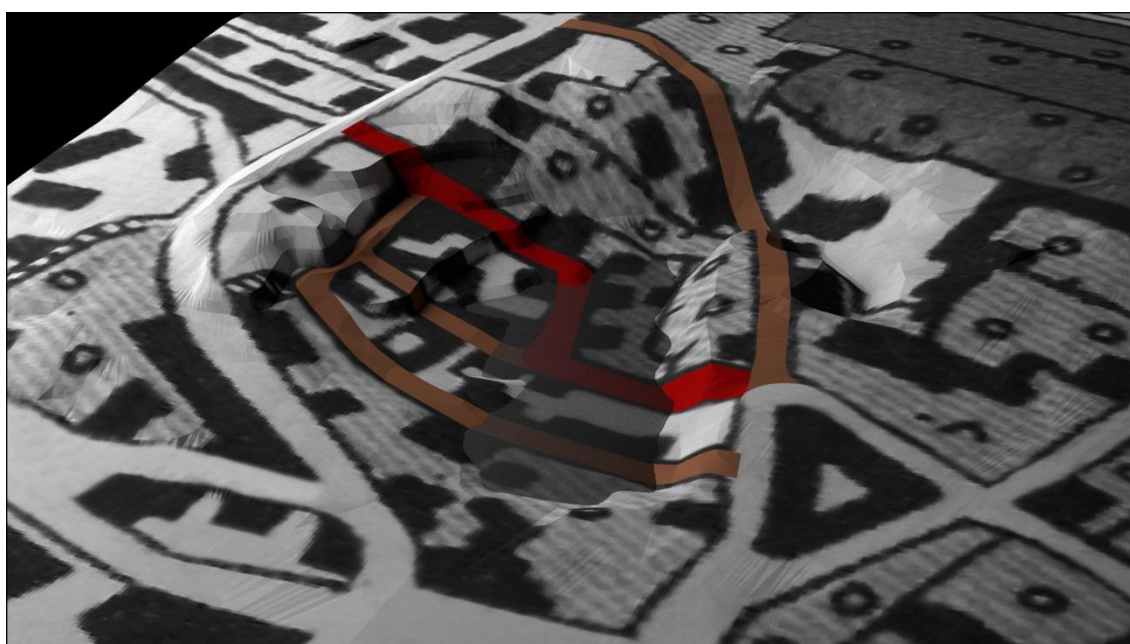
Obr. 26 Jáma dnes

V místech dříve hustě osídlené oblasti je dnes obří stavební jáma. Navrhovaná část památníku chce do místa vrátit jeho původní strukturu, navodit atmosféru dříve živého prostoru. Toho je v návrhu docíleno pomyslným otisknutím obrazu původní situace do aktuálního terénu. Tento obraz je složen ze dvou map. Z mapy řešeného

území z roku 1952, která ukazuje místo ještě jako svéráznou obydlenou oblast, a z mapy situace těsně před vykopáním stavební jámy. Tato situace už byla poznamenána asanací z důvodu předchozí plánované výstavby sídliště. Plán území těsně před vykopáním stavební jámy je do výsledného obrazu otištěn výrazněji.

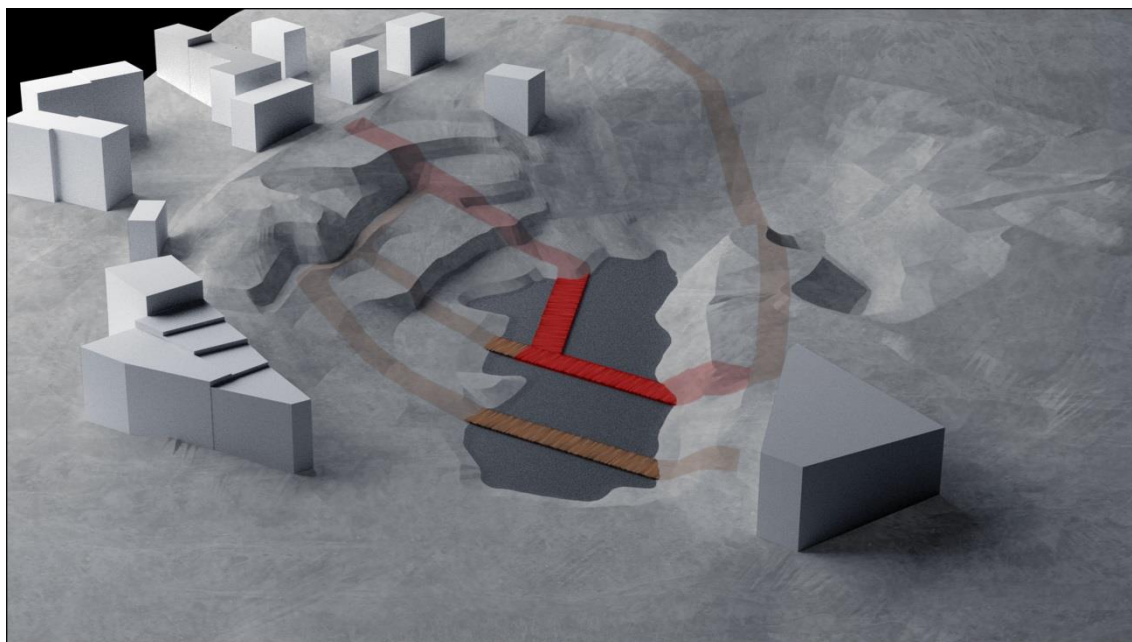

Obr. 27 Mapa z roku 1952, mapa z roku 2001, a vzniklý obraz

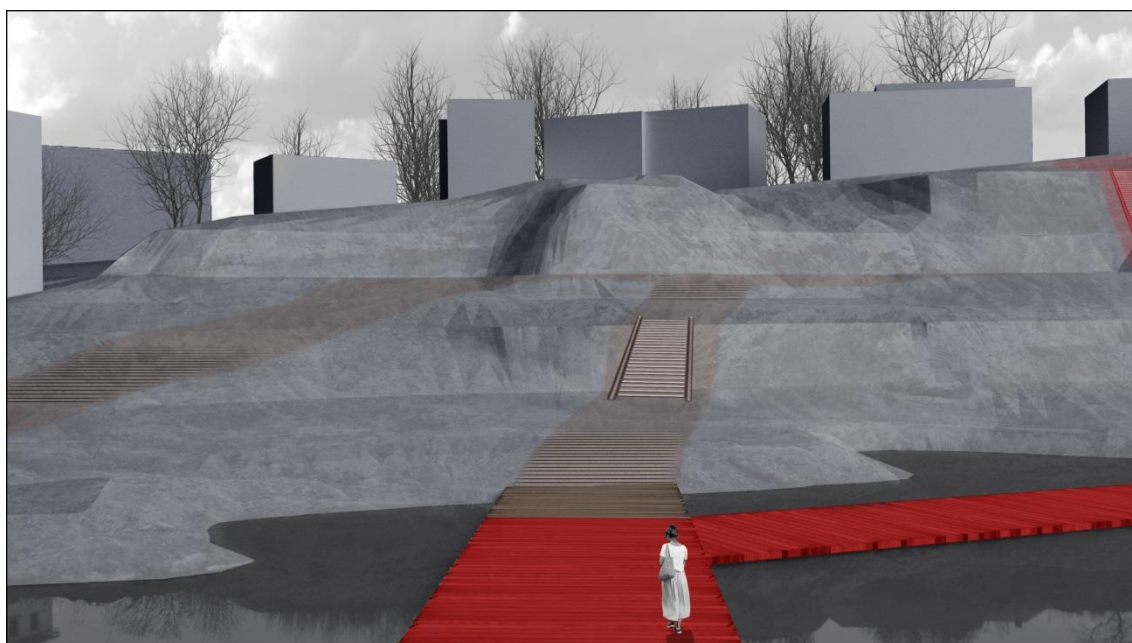

Obr. 28 Vzniklý obraz, otištěný do dnešního terénu jámy

Z této vizualizace poté vychází finální návrh, který vytváří cesty na místě původních ulic. Ulice je jedním ze základních prvků vytvářejících obydlené místo. Cesty se přizpůsobují potřebám nového terénu, jsou změtí schodů, dřevěných lávek a žebříků, klikatících se v prázdném prostoru. Podtrhují tím absurditu celé situace.

Obr. 29 Vizualizace, navrácené cesty

Obr. 30 Vizualizace, cesta terénem jámy

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala městem Liberec. Hlavním předmětem projektu byl smutný současný stav jeho centra, ovlivněný extrémním nárůstem obchodní plochy zde. Na zmíněný problém je v práci reagováno návrhem památníku.

Navržený památník se skládá ze čtyř částí. Každá z částí je reakcí na důsledky výstavby obchodní plochy, která je v přepočtu na jednoho obyvatele největší v České republice. V centru Liberce mimo jiné zmizel výhled na jeho horskou dominantu, za nemalou částku byl přestěhován staletý strom, na místě slavné textilní továrny zůstalo jen rumiště, a část liberecké čtvrti Perštýn zmizela pod nájezdy bagrů. Po analýze těchto problémů vznikly návrhy řešení, které mají na tuto situaci upozornit širší veřejnost a jsou stručně shrnuty v následujících odstavcích. Jednotícím prvkem všech částí památníku je červená barva, která odkazuje na rány zasazené městu.

Problémem nové budovy Obchodního centra Forum Liberec je také její výška, která značně převyšuje okolní zástavbu a zakrývá, pro Liberec typický, pohled na Ještědsko - kozákovský hřbet s dominantou televizního vysílače a hotelu Ještěd. V reakci na tuto skutečnost je navržena rozhledna, která možnost tohoto výhledu obnovuje. Jako stavební materiál jsou použity trosky Obchodního střediska Ještěd, jež byly uloženy na skládce v Benátkách nad Jizerou.

Návrh výstavby budovy nákupního centra Forum nepočítal se zachováním jírovce maďalu rostoucího zde více než 150 let. Ten musel ustoupit, přestože byl již v té době registrován jako významný krajinný prvek. Záměrem je „navrátit“ strom na jeho původní stanoviště a budovu naopak přizpůsobit jeho potřebám. Situován je přímo do srdce budovy, vysazen do speciálního kořenového balu, který je ukotven lany procházejícími prostorem nákupního centra.

Prostor, na kterém stála textilní továrna, jež se významnou měrou zasloužila o rozvoj města, byl v roce 2004 asanován za účelem stavby Obchodního centra Hollandia. Ze stavby sešlo. Zaniklé budovy připomínají již jen zbytky jejích základů. Upozornit by na ně měly linie, které kopírují tvar půdorysu továrenských budov a vytvářejí tak

obrazce kolem jejich dosud viditelných pozůstatků.

V minulosti významná část města v současné liberecké čtvrti Perštýn nedaleko centra, kterou vedla kupecká stezka z Prahy do Zhořelce, dnes již neexistuje a nahradila ji stavební jáma připravená pro výstavbu dalšího Obchodního centra Galerie. Tento projekt však nebyl nikdy realizován a dosud neexistuje plán pro využití tohoto prostoru. Cílem navrženého památníku je upozornit na historii tohoto místa. Jámu protnou stezky vybudované na místech původních ulic.

Projekt je zamýšlen jako utopická koncepční umělecká vize, která má vést k zamyšlení nad nedávným vývojem, tj. současným stavem, a následně i budoucím směřováním tohoto města.

CITACE

1, ZEMAN, Jaroslav. *Liberec: urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec: Knihy 555, 2011, 176 s. ISBN 978-808-6660-332.

2, (ED), Václav Umlauf) a [autorský kolektiv Romana Fojtová ... et]. AL]. *Střed Liberce v proměnách staletí: urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Vyd. 1. V Liberci: Technická univerzita v Liberci, 2011, 176 s. ISBN 978-807-3728-045.

3, ICSC Shopping Center Definitions. 2012 [online]. [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <http://www.icsc.org/srch/lib/SCDefinitions>

4, DTZ: *Praha nebo Liberec mají více obchodů na tisíc obyvatel než Londýn* [online]. 2013 [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/c1-61343200-dtz-praha-nebo-liberec-maji-vice-obchodu-na-tisic-obyvatel-nez-londyn>

5, FRÁŇOVÁ, Veronika. *Psychologie barev - Symbolika barev - Onlio* [online]. 2009 [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <http://www.onlio.com/clanky/psychologie-barev-2.html>

6, *Ještěd (obchodní dům) – Wikipedie* [online]. 2006, 2014 [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Je%C5%A1t%C4%9Bd_%28obchodn%C3%AD_d%C5%AFm%29

7, VESELKOVÁ, Ivana. *Obchodní centrum Ještěd bylo poctou hi-tech architektuře* [online]. 2014 [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiowave/kultura/_zprava/obchodni-centrum-jested-bylo-poctou-hitech-architekture--1328290

8, *Obchodní centrum Forum Liberec* [online]. [2009] [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <http://www.forumliberec.cz/o-centru/o-centru/>

9, LANDA, Filip. *Město, které spáchalo sebevraždu 2/3* | *blog.filiplanda.cz* [online]. 2010 [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <http://blog.filiplanda.cz/2010/04/mesto-ktere-spachalo-sebevrazdu-23/>

10, Významné krajinné prvky [online]. [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/obecna-ochrana-prirody-a-krajiny/vyznamne-krajinne-prvky/>

11, *Liberecký jírovec* – *Wikipedie* [online]. 2012 [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Libereck%C3%BD_j%C3%ADrovec

12, KARPAŠ, Roman. *Kniha o Liberci*. Liberec: Dialog, 2014. ISBN 80-86761-13-4.

13, ŠIMEK, Robert. *Johann Liebig: Textilní baron z Liberce*. [online]. [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/profit/johann-liebig-textilni-baron-z-liberce-901131>

14, BERGMANOVÁ, Vlasta. *Textilana v obrazech a datech*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-807-3723-996.

15, <http://www.buildingworld.cz/pdf/shopping.pdf>

16, OTOKAR SIMM. *Ročenka: Jizersko-ještědského horského spolku*. Liberec: Petr Polda, 2011. ISBN 978-80-87095-06-5.

17, VÁVRA, Aleš. *Arbitráž: půjde o 50 milionů eur: CPM* [online]. [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <http://www.ecpm.cz/cz/clanky/643-arbitraz-pujde-o-50-milionu-eur>

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ

BERGMANOVÁ, Vlasta. *Textilana v obrazech a datech*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-807-3723-996.

(ED), Václav Umlauf) a [autorský kolektiv Romana Fojtová ... et]. AL]. *Střed Liberce v proměnách staletí: urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Vyd. 1. V Liberci: Technická univerzita v Liberci, 2011, 176 s. ISBN 978-807-3728-045.

FRYDRYCHOVÁ, Radka. *Přesazení vzrostlého jírovce v Liberci* [online]. 2010 [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: http://www.zahrada-park-krajina.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=215:pesazeni-vzrostleho-jirovce-v-liberci-radka-frydrychova&catid=70:032010&Itemid=144

Ještěd (obchodní dům) – *Wikipedie* [online]. 2006, 2014 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Je%C5%A1t%C4%9Bd_%28obchodn%C3%AD_d%C5%AFm%29

Liberecká historie v kostce: Statutární město Liberec [online]. 2012 [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: <http://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/projekty-mesta/ostatni-projekty/zahrada-libereckych-vzpominek/liberecka-historie-kostce.html>

Liberecký jírovec – *Wikipedie* [online]. 2012 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Libereck%C3%BD_j%C3%ADrovec

Liberec – *Wikipedie* [online]. 2004 [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Liberec>

Nákupní centrum v Liberci - Plaza Liberec [online]. 2012 [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: <http://www.liberecplaza.cz/>

Obchodní centrum Forum Liberec [online]. [2009] [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.forumliberec.cz/o-centru/o-centru/>

OC Delta Liberec [online]. [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: <http://www.ocdelta.cz/>

OTOKAR SIMM. *Ročenka: Jizersko-ještědského horského spolku*. Liberec: Petr Polda, 2011. ISBN 978-80-87095-06-5.

Skalgubbar: Cut out people by Teodor J. E. [online]. 2010 [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: <http://skalgubbar.se/>

ŠIMEK, Robert. *Johann Liebig: Textilní baron z Liberce*. [online]. [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/profit/johann-liebig-textilni-baron-z-liberce-901131>

Základní údaje o městě - Statutární město Liberec [online]. 2013, 2014 [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: <http://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/profil-statut-mesta/zakladni-udaje-meste/>

ZEMAN, Jaroslav. *Liberec: urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec: Knihy 555, 2011, 176 s. ISBN 978-808-6660-332.

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obr. 1 Hustota retailových center v ČR	12
zdroj: http://www.stavebni-forum.cz/	
Obr. 2 Plán čtyř řešených dopadů	13
Obr. 3 Fotky čtyř řešených dopadů	13
Obr. 4 Obchodní dům Ještěd.....	15
zdroj: www.facebook.com , http://barabasca-made.blogspot.cz/ , http://www.archiweb.cz/	
Obr. 5 Demolice Obchodního domu Ještěd	16
zdroj: http://www.libereckadrbna.cz/ , http://upload.wikimedia.org/	
Obr. 6 Pohled od Domu kultury na budovu Obchodního domu Ještěd	16
Obr. 7 Pohled od Domu kultury na budovu Obchodního centra Forum.....	16
Obr. 8 Pohled z Pražské ulice na budovu Obchodního domu Ještěd	17
Obr. 9 Pohled z Pražské ulice na Obchodní centrum Forum	17
Obr. 10 Vizualizace rozhledny, odkrytý pohled na Ještědsko - kozákovský hřeben	18
Obr. 11 Vizualizace rozhledny	19
Obr. 12 Růst stromu v objektu Kord.....	21
zdroj: Kniha o Liberci	
Obr. 13 Růst stromu uprostřed prázdné plochy	22
zdroj: Kniha o Liberci	
Obr. 14 Nynější zástavba OC Forum	22
Obr. 15 Přesun stromu	23
zdroj: www.rajce.net , http://www.zahrada-park-krajina.cz/	
Obr. 16 Vizualizace balu, celkový pohled	24
Obr. 17 Vizualizace balu, uvázání lan	24
Obr. 18 Johann Liebieg & Comp, Textilana	28
zdroj: Wikimedia.org , http://www.meinevorfahren.de/ , http://www.zivapamet-liberec.cz/	

Obr. 19 Areál dnes.....	28
Obr. 20 Plán zástavby bývalé textilní továrny	29
zdroj: Státní okresní archiv v Liberci	
Obr. 21 Vyznačení pozůstatků továrny do původního plánu	30
zdroj: Státní okresní archiv v Liberci	
Obr. 22 Vizualizace, obrazce v asanovaném prostoru, celkový pohled	30
Obr. 23 Vizualizace, obrazce v asanovaném prostoru, detail.....	31
Obr. 24 Bývalá zástavba lokality dnešní jámy.....	34
zdroj: Ročenka: Jizersko-ještědského horského spolku	
Obr. 25 Návrh plánovaného nákupního centra Galerie Liberec.....	35
zdroj: http://archiv.ihned.cz/	
Obr. 26 Jáma dnes.....	35
zdroj: http://www.mapy.cz/	
Obr. 27 Mapa z roku 1952, mapa z roku 2001, a vzniklý obraz	36
zdroj: http://marushkapub.liberec.cz/	
Obr. 28 Vzniklý obraz, otištěný do dnešního terénu jámy	36
Obr. 29 Vizualizace, navrácené cesty	37
Obr. 30 Vizualizace, cesta terénem jámy	37

SEZNAM PŘÍLOH

1 x CD

Doprovodná publikace